

I. G. F. N.
OECONOMISK AFHANDLING,
OM ORSAKER

TIL
CUMÅ KRONO LAX
OCH
SIK FISKETS
FÖRMINSKNING,
SOM OCK
DE HJELPEMEDEL SOM DEREMOT.
KUNNA VIDTAGAS.

MED VEDERBÖRANDES TILSTÅND,
UTGIFVEN

AF

CARL ROBERT
CJERS,

Philos. Mag.

Samt Förfvarad

AF

ISAAC M. ARENANDER,

Adjunctus Præpositi i Hvittis

Tavast-Länninge.

I nedre Lårof, på vanl. tid f. m. den 20 Junii 1771.

Å B O,

Tryckt hos JOHAN CHRISTOPHER FRENCKELL,

KONGL. MAJ:TS

OCH

RIKSENS HÖGLOFL. CAMMAR-COLLEGIO,
PRESIDENTEN

HÖGVÅLBORNE HERR GREFVEN,
RIDDAREN AF KONGL. NORDSTJERNE-
ORDEN,

SKATTMÅSTAREN AF KONGL. MAJ:TS
ORDEN,

SÅ OCK SAMTELIGE

VÅLBORNE HERRAR CAMMAR-RÅDERNE,

Varder.

Detta. Academiska. Arbete.

Under. Tilönskan. Af.

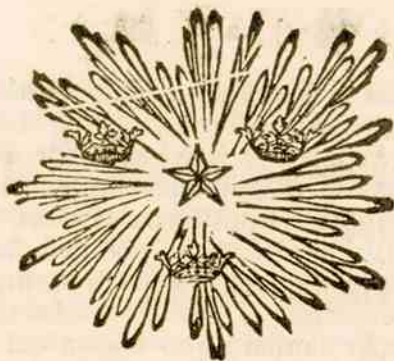
Beständig. Sällhet. Och. Vålmoga.

Allerödmjukast.

Tilågnadt.

Af.

CARL R. GJERS.

§. I.

Vid alla Samsfunds första början och inrättning finner man af Historien målt den författning af Landets Inbyggare vara gjord, at vissa delar af Landet blifvit lämnade uti *Dominio publico*, hvarmed den kostnad, som til Menighetens och det allmännas gagn skal användas, måtte underhållas, och Landets Invånare således få kännas vid någon lindring och förminskning i de utgifter, och det understöd, de annors hvar för sig dertil borde utgöra.

Desse *Domantialia* eller *Cameral* ägendomar anslås, än at understödja och upfylla Öfverhetens än ock Landets allmänna tarf och behof, samt räcknas så mycket billigare, *Regale* rättigheter af *Dominio maris, fluminum, littorum* och *riparum* härtill, som de, med Inbyggarens minsta olägenhet och ringa kännning, kunna lemnas til *Cameral* inkomsternas ökande.

Mitt föremål är nu icke, at vidlyftigt orda på hurumånga särskildta sätt *Cameral* Ägendomar i Samhäl-

len plåga förvaltas och vårdas. Jag anmärker allenast deras gemensamma ändamål, som är, at i det möjligaste göra dem nyttige och indrågtige för det allmänna, och at undanrödja de olågenheter som förringa deras värde, och förminska inkomsterna af dem.

I Finland hafva härtils varit, och äro ännu Landets indrågtige Lax och Sik Fiskeriet i dess strömmar, nästan de enda och måst betydande *Cameral* ägendor. När jag under lediga stunder samlat i hop någon del anmärkningar, som torde kunna fåtta i närmare ljus beskaffenheten af de olågenheter, som är från år alt mera kånbart i min Födsfobygd ökas til förminskning, af Krono Lax och Sik-fånget i *Cumå* och *Ulfsby* Soknar och *Björneborgs* Lån, så hoppas jag Allmänheten ej för ogünstigt uptager, om de samma nu äfven på desse blan, til dess granskning och uplysning öfverlämnas.

Såsom menlös och vålment Medborgare har det varit mig en högt billig skyldighet at ådagalägga de omständigheter och ordsaker, hvilka innan kort på et merkeligt sätt, ty vår! förringa Kongl. Maj:ts och Kronans Inkomster af detta *Regala* Fiskeriet. At tillräckeliga anstalter, och andra nödiga författningar genast vidtages, til at utur vågen rödja de samme, är en allmän önskan. Det lärer ock blifva en angenäm skyldighet för dem, at hvilcka verkställigheten af denne angelågenhet framdeles anförtros.

§. 2.

Hvad tid *Cumå* Lax och Sik-fiskeriet, först blifvit ansedt och underlagt Kronan, såsom *Cameral* ägendom, dertil har man nu mera icke af Fornålders häfder fullständig kundskap och bevis. At Invånarena af ålder och hedenhös icke allenast idkat detta fånge i *Cumå* och *Ulfsby* Elf, utan äfven längre up i strömmarna uti *Hvitis* och *Tyrsvis* Soknar, det är at inhämta af en gammal Lag-

Lagmans Döm år 1538, af fordom Lagmannen i Österbotn och Satagundien *Jonas Canuti* eller *Knutson* utgifven.

De älfsta och endaste spår af Kronans *Regala* Rättigheter til detta fisket, som nu mera kunna uptes, om dem förmåles uti en af *Cumå* och *Ulfshy* Boer ingifven besvärskrift af den 2 Martii 1622 til Glorvördigste i Äminnellse Konung GUSTAV ADOLPH, hvarest anföres, at Lax-Fisket uti Konung ERIC den 13:des tid blifvit dem afhändt, och Kronan underlagdt.

Efter all liknelse har sedermera detta fisket blifvit råknat och ansettd ibland *bona domania menjalia* som lydt och hördd til Hofhållningen vid *Cumå* och *Björneborgs* Ladugårdar, såsom detta äfven bestyrckes af Konung GUSTAV ADOLPHS Mandat gifvit Åbo Slott den den 24 April 1614, och Drottning CHRISTINAS Rescript af den 3 September 1634.

Hurudan förvalningen den tiden med detta fisket varit, då det var underlagt dessa Kongs-Gårdar, det är nu svårt at uplysa, och kan icke til fullo utredas, om straxt Kronan tilerkändt sig *Dominium Absolutum* öfver alt af detta fisket, eller om det varit denne ortens Inbyggare uplåtit *Almodjatione* som består i brukandet och nyttjandet til hälften.

En gammal Hårad-Döm af den 6 Maji 1653 den uplyser at Grefven DE LA GARDIE varit den första, hvilken år 1623 *Conductione* tiltrådt detta fiske emot vissa skyldigheters utgörande til Kronan, samt har hans nyttje och förlånings tid, där af bestådt i 27 år, och tycks han för några år updragit denna sin rättighet åt Baron JOHAN KURCK, hvilken ifrån år 1635 til året 1650 nyttjat och förvaltadt detta *Regala* fisket.

Häruppå updrog Drottning CHRISTINA en dylik Rättighet åt Fältmarskalken Grefve GUSTAV HORN emot

500 daler S:mt årlig afgift til Kronan, och förente det med Grefikapet *Björneborg*. År 1676 innehades Cumå Lax och Sik - Fisket *Jure oppignorationis*, eller i förpantnings-rätt. Ifrån år 1687 til 1695 finnes åter detta fisket varit bort Arrenderat för 500 Daler S:mt, och ifrån den tiden til 1704 bestriddes förvaltningen af detta Krono fiske *Administratione publica*, då färskilte Kronans Högdingar och Upsynings-män hade upsligt och tilseende öfver detta fisket, och dess afkomster. Ifrån förenämde tid til år 1710 blef åter detta fisket bortarrenderat emot 300 Daler S:mts årlig afgift, ifrån hvilken tid til 1714 derföre betaltes til årligit arrende 360 Daler S:mt, hvarvid detta Krono fiskets årliga afkastning förblef, undantagne de år, då Ryssen med fiendtlig Hårsmagt inkräktat Landet, alt in til och med år 1724. (a)

At något närmare utmärcka och utviså få afkastningarne af detta Krono fisket, som ock, hvad förändringar Kronan vid Inkomsterna deraf fådt vidkännas, det varder genom följande anmärkningar utredt, näml.

Silf:mynt.
Daler Öre.

Ifrån år 1725 börjandes til och med 1726 var arrende afgiften 360 Dal. som tillsammans för bägge desse åren gör	- - - - -	720
1727 ända til och med 1734 fick Kronan årligen i afgift 500 Dal. som gör	- - - - -	4000
Af detta Regala fisket bekom Kronan det följande året eller 1735	- - - - -	600
För året 1736 betaltes derföre i arrende åt Kronan	- - - - -	616 21 $\frac{1}{2}$
Året 1737 intil och med 1748 utgjordes för det samma årligen til Kronan 1267 Dal. som i en summa stiger sig til	- - - - -	15204

Transport 21140 21 $\frac{1}{2}$

Silfmynt,
Daler öre.

Transport 21140 21½

1749 var arrende afgiften deraf til Kronan	
1834 Dal. och continuerade årligen til och	
med 1763 hvilket gör - - - - -	27510
Året 1764 importerade detta Lax och Sik fi-	
sket Kronan en summa af - - - - -	2500 21½
Året åter deruppå 1765 bestod Kronans in-	
komst af detta fisket i - - - - -	2600 21½
Åren 1766, 1767 och 1768 inföll det högsta	
arrende åt Kronan, som var 5634 Dal. 21½	
öre gör - - - - -	16904
För 1769 til och med 1774 betales nu årligen	
2325 Dal. 21½ öre hvilket sammanräknad	
gjör - - - - -	13954

Summa 88610

Häraf är således at se och inhämta det Kongl. Maj:it och Kronan, af detta Regala *Cumâ* Lax och Sik-fisket, sedan detta sednaste arrende Contract 1774 uphör, kommer inom 50 års tid at undfå denna åfvanstående Ot-tatijo otta tusende sexhundra tijo Daler Silfvermynts inkomsten.

At denne Hushålls-gren förtjenar all upmärksamhet, och i synnerhet de omständigheter behörig granskning, hvilka värka detta fiskets aftagande och förminskning, det är nog tydligt, och önskeligit vore! at detta fiskeriet ifrån sit annalkande ödesmål, lika lätt kunde hjälpas och räddas, som olägenheterna, hvilka til des förstörande bidraga, af följande lära kunna igenkännas.

(a) Herr Rect. *Branders* Dissert. de Regia Piscatura Cumoënsi,

De omständigheter och olägenheter, hvilka förordsa-
kadetta Lax och Sik fiskets aftagande och förminskning äro
aningen tillfällige, som allenast en och annan gång in-
nom flere års tid infalla, eller ock, äro de beständige af
hvilka fisket årligen tryckes och besväras. Ibland de
förra bör jag med skäl anmärka:

1:o Beskaffenheten af de så kallade Lax *Vindar*, som
alla år icke tilstöra, då fisken är i sitt upstigande. Af
flere års erfarenhet är här bekant, at i fall det blåser
Nordan och Nord-västän våder den tiden Laxen och Si-
ken naturligt vis går up ifrån hafvet til Elfven, så blif-
ver fångtet långt ymnigare än annors desutom, därest
det tillika icke förhindras af andra orsaker.

2:o Om Isen ifrån *Norrbotn* ligger länge qvar, och
drifver af och an i hafvet, samt stadnar på den tracten,
därest Laxen plågar upstiga, finner denne fisk nog sval-
ka och kyla under en sådan drifis, samt är icke mycket
mån och angelägen om, at söka efter friskt sött vatn i
Floderna.

3:o Ju längre in i hafvet strömmen kan leda sitt
friska vatn, til desto större antal och mängd lockas La-
xen til upstigande: men är det brist deruppå, så drifver
denne fisk af och til i Vikarna, och lika som väntar på
regn och tillräckelig upflod.

4:o Så af förr mycket rasigt våder med kjöld och
Snjöglopp, som för hastig och mycken stark flod går
Laxen och Siken snarare tillbaka än upp i Elfven.

5:o Själars myckna och ovänliga vistande i ström-
mens utlopp om våren, afhåller och skrämer Laxen och
Siken ifrån at stiga upp i Elfven.

6:o När til särdeles stor myckenhet Lakor, Gåddor
och Harr finnes i strömmen den tiden Laxen och Siken falla
sina råm, och hvilken til ymnighet af deslä fiskar up-
åtes,

åtes, så kan ej annat än röja sig några år derefter en kånbar förminskning i fångtet.

7:o Starkt Åskedunder plågar och skingra Laxen och Siken under des upstigande.

8:o Om hastigt och tidigt starcka nattfråster infalla om hösten, som skynda på des nedflytande, för ån den hunnit fälla råm til afvel i Floder och Älfverna, förminskar det någon tid derefter, sedan fångtet.

§. 4.

Ibland årliga olågenheter, som efter hand i större eller mindre mån, förorsaka Regale Lax och Sik fiskets förminskning i *Cumå* Elf, så bör jag med skjal anteckna följande omständigheter:

1:o Tjårluftten som förorsakas förmedelst Skeppens tjårning, deras lastande och långvariga vistande uti *Sandudden*, hvarest fisken kommer at upgå åt *Cumå* ålf och där den enligt Kongl. Privilegier fångas.

2:o Det outhårliga til och af roende med båtar ökestockar, och skutor i det smala vatudraget *Inder Ö* ådra kallad, hvarest denne fisk målt upstiger och annors för des djupaste och stridaste vatn skul ålskar; at ej förtiga det timrande, lächter och bråders vråkning, hårtådes åfven oroar fisken vid des upgående i Älfven.

3:o Lax Nötterne som i *Ulfsby* Soken drages å flere ställen tvers öfver Älfven målt natt och dag så länge fisket varar, hindrar och skrämer anseenligt Laxen och Siken at stiga up til Krono fiskevärcken.

4:o Förordsakar ock för desse fiskars frja upstigning mycken hinder, Katsornes otidiga och oinskränkta bruk och nyttjande uti *Björneborgs* viken och i Älfven då både *Kongs ådran* derigenom dämmes, som ock des strida och strömmiga flytande förvandlas til lugn vatn, hvaraf Laxen och Siken förvillas i des gång och upstigande, at jag ej må med stillatigande gå förbi deras bidragan-

dragande til upplandning och det underfler som dervid med Nät eller annat kan brukas.

5:o Genom det buller och oväsende, som sig tilldrager under såf och vasslens affkärande och inbärgning uti viken, och bykande in vid Ålfstränderna, skrämer mycken fisk bort ifrån upgång til Floderna.

6:o Styckens, Canoners lossände och annat skjutande i *Björneborgs Viken*, skrämer och mycket denne skygge fisk.

7:o Klockornes ringning i *Björneborgs Stads Kyrko-Torn* kan icke heller annat, än för desz starcka dån och dallring i luften mycket hindra fiskens upstigning i Landets Elfvar och strömmar, och det så mycket mera, som ådran der Laxen och Siken stiger up, ligger nära och består knapt af $1\frac{1}{2}$ och 2 Alnars djup nu för tiden.

8:o Det allmännafe och vigtigaste hindret för Lax och Sik fångets bibehållande och tiltagande år och förblifver *Sanduds* fiårdens tillika med *Björneborgs Vikens* upplandande, hvilcken $\frac{1}{2}$ Mil utan för *Cumå Elf*, såsom beväxt med rör och vass nu mera i allmenhet förer knapt i alns djupt vatn, och som sagdt är, Kongs ådran der Laxen och Siken nödgas upstiga i ålfven, är föga öfver 2 alnars djup.

9:o Förutan det Åbranterna i *Cumå* och *Ulfshy Soknar* årligen mycket nedraså i ålfven, och med Vårvatn en hop gytta med annat smolck, orenlighet och åsja med strömmen nedflyta til upplandning, så har et mycket betydande Jordfall vid *Lammais strand* i *Birila* fors, dit det mästa vatnet i denne ström sig framleder, och det bästa Krono-Lax fisket är, ock så dertil ej ringa bidragit. År 1625 var *Birila* Forslén 225 alnar endast bred, men och mycket djupare än som nu. Denne tiden är des bredd utvidgad af *Lammais* sandiga Åbrantens

ters nedräfning något öfver 400 alnar, hvarigenom strömmen blifvit grundare så at fiskens uppligande i den öfre delen af ålfven, derföre nu mycket hindras.

10:o At ån igenom *Hofvande*, eller det så kallade *liffpande*, som om Sommar och Höftnätterna utöfvas i *Lammals* och *Berilå* fiållen nedan för Forslèn, åfven som längre ned i ålfven; ån ock igenom *Ljusfivande* både Höft och Vår, Råmfisken för noga fångas, för ån den fådt flåppa och lägga Råm i Strömmarna, som ock, at Sik och Lax ynglen som blifvit alstrade i öfra delen af ålfven i *Hvittis*, *Cumå* och *Ulfshy* Soknar samt Norra delen af *Bjärneborgs* Lån utan afseende och skilfång, upsnappas, derigenom utödes i hast Millioner fisklif. En enda fullkomlig Lax har 4 skålpund Råm eller 23040 Råm Korn, hvilket noga bestyrcker, huru mycken fisk igenom en endas dödande i olåglig tid förödes.

11:o Egennytta och den deraf upkommande uordentlighet, som anseeligen visar sig uti Kongs ådrans tillslutande i *Berilå* fors, hvarigenom skjer, at icke allenast sådane våldsverckare tillika med Kronan merckeligen lida, utan ånnu långt större skada tillskyndas dem, som bygga och hafva sina fiske bragder i den så kallade *Winnais* forslen $\frac{1}{4}$ mil ofvanföre, och långt längre up i Soknen.

12:o Igenom det at de bygga deras Laxgårdar måst tvers öfver strömmen och stånga dem vid botn med flåkor och spolar så tått til at fisk ynglen icke kunna slippa derigenom, så tycks åfven sådant hindra Lax och Sik fiskets tiltagande och växt.

§. 5.

Sedan de omständigheter nu blifvit updagade som för framtiden i mer eller mindre mon lägga hinder för Krono Sik och Lax fångets bestånd och förökande i *Cumå* Ålf, så fordrar ock ordningen at nu åfven något bör an-

föras, om de medel och utvägar, som lämpeligast kunna vidtagas, at afböja och förekomma alle desse olägenheter.

1:o Förbudimot all skjutande, timrande och bråders vräkning under fiskens Leketid och upstligande i ålfven skärpes och alfvarlamt handhafves.

2:o At båtar, schutors och Farkosters tjärande icke ens verckställes nära vid Ålfven eller dess vikens utlopp, utan mera afides, och där vatnet står djupare.

3:o At i smärre Åar, som åro grenar af den stora *Cumå* ålfven up i Landet, ålfven 1 $\frac{1}{2}$ til 2 alnars vidd Kongs ådran hålles i behörig öpning, at Forellers och Laxöradens upgång ej må hindras, ålfven som, sedan et vist mått i längden å nyo genom Kronans åtgjård blifvit fatt på alla Lax och Sik fiskevården, öfver stora Kongs ådran i *Cumå* ålf igenom publik tillsyn må hafvas upmärckfammare vård ån som hårtils skjedt; lå at hvarken genom verckens för myckna utbyggnad, eller deras arms-ställningar denna Kungs ådra på något sätt ej må förtrång göras och öfver måttet intagas.

4:o At efter Lands-Höfdingens författning och beslut af den 31 Maji 1698 och den 11 April 1759, *Björneborgs* Stads Invånare, under Krono Lax och Sik tiden såsom tilförene, med eftertryck tilhålles, at icke med ökestockar, håpar, båtar, schutor och ån mindre Fartyg, färdas den Kronan förbehållna *Inder Ö* grenen af Ålfven, där fisken upgår, utan betjena sig af *Lusörs* ådran til farled, den de af ålder dertil för sin egen beqvåmlighets skull såsom lugnare brukadt och haft, och den samma Kongl. Majjt och Kronan til nytta och sig til tjenst något närmare, ån som hittils håndt, uprensa och brukbar göra.

5:o Som sielfva Kongs ådran af *Cumå* ålf och dess utlopp vid *Björneborgs* Viken årligen mer och mer upgrundas, den nu mera år tågo af 2 alnars djup, och
 Herr

Herr *Gisler* efter Norr-Lands boers rön anmerckt (a) at under 10 á 12 alnars djup Laxen vid sin upstigning i stora ålfvar knapt kan trifvas; så är det högt underligt, at någon enda Lax nu mera kan gå och hinna up til Regale fiske vercken i denna Elf, och är ej annat förmoda, än detta Krono fiskets allmänne undergång, i fall icke i tid denne olågenhet af Kongs ådrans uplandning förekommes. Glorvyrdigste i åminnelse Konung CARL XII. har igenom författning af den 23 Novembr. 1697 redan fäst sin upmärcksamhet vid denne skadelige omständigheten, äfven som Kongl. Cammar-Collegium genom bref af den 11 Maji 1737 förordnat, at *Ulfshby Cumå, Hvittis* och *Tyrsvis* Soknar skulle genom et dagsvårcke af hvart hemman uprensa Kongs ådran i *Cumå*. År 1740. föreslog Cammar-Collegium en machina purgatione *upbagnings verck* til des uprensning; men ingen ting har af alt sammans dock blifvit vårckstaldt.

6:o At så under Krono som den tiden då Laxen och Öranden upgår i ålfven at leka och falla Råm, så borde aldeles innehållas med garn och notdragande, äfven som Katörnes bruk i *Björneborgs Viken*. At med Not och Nät fånga Lax uti Hafvet, för än den upgår i Elfven, det vore mångfalt fördelaktigare, och skulle icke så otroligen mycket skråma och hindra fisken, som nu sker, när i Ålfven och vid des utlop denne fisk redskap brukas. Om vinter tiden fångas Lax i *November December* och *Januarii* Månader på Isen långt ut på Hafvet vid *Cimbrits Ham* med Huggkrokar, hvarpå Sill eller annan fisk sättas til bete; Laxen är då en glupsk slukfisk, ganska fet och vålsmakande. (b)

7:o I fall vid Laxens och Sikens stigande up i ålfven framdeles äfven som fördom härstädes icke allenast Klockarnes ringning i Kyrkortnet inställes, utan ock bykande, och dylikt buller in vid ålf stränderna förbju-

des för Staden, så skulle säkert denne skygge fisk mindre skrämmas och fly tillbaka under dess upftigning än som nu skjer.

8:o Så vida Laxen i Solbadet mitt uppå dagen icke så mycket går up, som morgnarna och qvällarna, så borde af samma grund all Såf och Vafs-skjärning i viken och vid åltsmyningen, hvarvid buller föga kan undvikas, hålft skje in på dagen, eller ock aldeles inställas. (c)

9:o Blifver det oundbärligt, at Laxgårdarne samt deras stångfel nu och alrid framdeles bygges så glesa at Lax ynglen, samt Lax foreller och de små Sik ungarna oskadde må slippa derigenom.

10:o Är nu mera högst angelågit, at vara omtänckt på Lax och Sik fiskets plantering, så i denne som andre våra Nordiska älfvar. Lättast och bäst kan detta verckställas, i fall uti strömmarna på sandgrund, hvarest vatnet mäst är lungt och sakta rinnande, och der Sol värman lämpeligast kan värcka, uprättes planterings dammar, hvaruti Sik och Lax råmmen på $\frac{1}{2}$ til 1 alns djup inlägges til fiske ynglets alstring. Hvad härvid för öfrigit är at anmärcka, sådant innefattas til det hufvudsakeligaste i de, utaf den uti Naturkunnigheten Grundlärde Herr Profeslor *Gldtschs* efter Herr *Jacobi* upgift, anförde rön och försök om konsten at befröda Lax och Forell räm, och hvilka i följande ordalag finnes antecknade och uptagne i *Histoire de L' Academie Roijal des sciences & belles Lettres, Berlin 1764*. Öfver en balja med rent vatn hålles Lax-Honan uti hufvudet. Är råmmen fullmogen, utriinner han då af sig sielf, annors behöfves ej mer än sakta med handen stryka på magen. Dessé ägg falla straxt til botn. Sedan hålles en Hanne på samma sätt, som då släpper sin mjölcke. Så fortfares tils vatnet börjar blekna. Härpå slås alt sammans i en med

med vederbörlig försiktighet få inrättad sump, at hvareken odjur må komma åt äggen, eller de bortföras af vatnets våldsamhet. Man kan uti en slik tillättning skönja åtskilligt om fostrets tillväxt, hvars mörcka ögon aldräförst röja sig. Fostret är inneslutit af en fin hinna lik som en pung, som innesluter tillika en närande vätska, och alf som den minskas hopdrages och hinnan, tils omsider efter 6 veckor vid pass åkalet brister och en liten fisk utgår. At få ännu mera visshet om icke til åfventyrs Laxarna förut varit parade, och således hela den beskrifna tillställningen öfverflödig, samlades råm på förut nämde sätt, men utan någon mjölkes tilläggning, och ehuru samma omständigheter i öfrigt i akkogos, rotnade dock äggen inom kort tid. Genom denna konstiga befrödning framkomma åtskilliga misfoster, somliga med två hufvud, andra sammanvuxne i kors, o. s. v. men desse hafva lefvat öfver 6 veckor. Ännu är märkvärdighet. Mogne ägg af en Forell-Honna, som befrödades på beskrifna sätt, 4 til 5 dagar efter des död befans äfven kunna gifva friska Fisk-Ungar.

11:0 Til befrämjande af detta Regala fiskets upkomst skulle äfven mycket bidraga, i fall des idkare ägde kundskap och öfvad handlag, at med Laxens och Sikens torckning och rökning få umgå som vederborde, hvarigenom den fisk som här fångas, kunde blifva brukbar. Jag torde altså ej göra mina Landsmän en otjenst, om jag nu här införer den beskrifning på Laxens rökning, som brukas i *Halmstad*, och hvarefter äfven med den stora och fetare Siken på lika sätt kunde med förman förfaras. Sedan Laxen är upskuren, och blodet kramad utur hufvudet m. m. öfversmörjes hela fisken med blod, ned ifrån upåt; saltas jämt och tätt, dock tunnare och med finare salt vid sterten. Den ligger på detta sättet 2 til 3 dygn; hvarefter den uptages och

med et stycke Fiske-nät tvättas upføre på kjöttfidan; men nedføre på skinnfidan; slemmet afskrapas med knif. Vatnet får intet sparas, utan tvättas den alfvarsamt, dock med varsamhet. Blod ådrorna i buken utkramas, och på detta sättet måste den putfas, til dess man får fisken klar och vacker. Sedan bindes den up at torckas en dag eller två; men aktas för Solen. När den blifvit litet skinntorr, är den färdig at råkas, hvileket då skjer med Barck-smol och enris helt långsamt 8 10 til 12 dagar, alt efter dess storlek. Men aktar vid nedtagandet, at färgen icke är för mycket mörck, eljest blir fisken efter någon tid helt svart och förlorar sin behageliga utseende. (d)

12:0 Stora Laxar hysa anseelig mycket råm som förut anmaldt blifvit: men denne Lax råm användes nu härstädes til fögo och ringa nytta. At igenom någon förbättrad infaltning och tilredning, den samma dock kan förådlas til högre värde, derom är icke tvifvel. *Italienaren* gör sig et slags *Caviar* af Karp råm: Männe vår Sik råm icke är fetare och angenämare? Af Stör råm tilredes äfven et slags *Caviar*, af Lax kan det skje på samma sätt. Sedan hinnan af denne råm är borttagen, beströs han med fint salt, hvarpå man låter den stå stilla ungefärligen 8 dagar; derpå sönderkrossas råmmen, upblandas med något Peppar och helt smått hackad lök, och hvarester den, sedan denne råm lemnas någon tid at gåså tillsammans, då är färdig, och fullkommeligen tilredd.

(a) 1751 Svensk. Vet. Acad. Hand. p. 127. (b) *Friherren NILS GYLLENSTENII* underrättelse om In Sjö, Ström och In-Skjårs fisk pag. 7. (c) Konungens Befallnings Hafvandes *Utflag* af den 11 April 1759, lyder i orden angående denne och flera andra omständigheter sålunda:

Utflag

Utflag.

A Idenstund Hårads - Skrifvaren Vålbetrodde *Joachim Daniel Brander* arrenderat Lax och Sik fisket i Cumå Elf af Kongl. Maj:t och Kronan, i följe hvaraf Min Ämbetes vårdnad åligger, at befreda sagde Fiskerie för all åverckan och sådant ofog, hvarigenom det samma på et eller annat sätt kunde lida men; För den skull och i stöd af B. B:s XVIII. Cap. 1 §. samt i anledning af Konungens Befallningshafvandes härstådes alla redan år 1698 utfärdade publication, antydes Magistraten i *Björneborg*, at ej allenast alfvarligen förståndiga Stadens Invånare, utan ock sielf hafva noga tillsyn theröfver 1:o at ingen må med nåt eller andre bragder fiska i then Kronan förbehållna och så kallade *Inder Ó* ådran, vid laga bot tilgörande. 2:o At ingen får ifrån medio Junii til den sista Augusti, räcknad efter gamla stilen, hvarcken betjena sig af samma *Inder Ó* ådra til farled, eller i Viken skjåra något såf, rö eller fråken, hvarigenom fiskens upftigande i ålfven ofelbart hindras: utan tvert om böra Stadens Invånare 3:o med det första sig göra låter och på sådan tid, at Krono fiskeriet therigenom intet kommer at lida, uprensa then andra eller *Lus Óre* ådran, som the af ålder betjent sig utaf til Skute, hamn, och Lastagie plats men nu mera skal hafva upgrundat, på det Hårads-Skrifvaren *Brander* så medelst utan förbemålte hinder af förenämde Regale Fiskeri må kunna hafva then förmån, hvartil han i stöd af Arrende Contractet, år berättigad. Lands-Cancelliet i Åbo den 11 April 1759.

(d) Jämför Kongl. Vet. Acad. Handl. för år 1761. 4 Quart.

JEREMIAS WALLEEN.

CARL GUSTAV LOFFMAN.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

GEREMIAS VALLEB.
DAN. GUSTAV LITNER